
– Kitap Tanıtımı –

Osman Nuri Küçük, *İbnü'l-Arabî; Sayılar ve Rüyalar*, Nefes Yayınları, İstanbul 2016, 151 s.

Raşid KAPLAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tasavvuf Bilim Dalı Doktora Öğrencisi

rasidkaplan@gmail.com

Sahip olduğu tevhid anlayışının sevki ile bütün âleme bu zaviyeden bakan İbnü'l-Arabî, irfânî geleneğin zirve şahsiyetlerinden birisi olmuştur. Tarihte eşine az rastlanır bir üretkenlik sergileyen İbnü'l-Arabî'nin görüşleri çok derin, veciz, sembolik ve orijinaldir. Bu nedenle yaşamış olduğu dönemden itibaren tarihin her devresinde kendisini anlama gayretinde olan sayısız muhipleri olduğu gibi üst perdeden konuşmasına bağlı olarak anlaşılamadığı için muarızları da olmuştur.

Öte yandan pek çok eşyanın ederinden çok daha ucuza gittiği yani değer kaybına uğradığı şu dönemde, irfanıyla eşyayı tekrar hak ettiği konuma terfi ettirecek insanlar, hayatın manası için büyük önem taşımaktadır. Bu noktada günümüz hayat sahibi insanından çok daha fazla diri olan ve fikirleriyle âlemdeki eşyaya değer katan İbnü'l-Arabî, ilk anılması gereken isimlerdendir. Öyle ki o, çok alelade gibi görünen olaylara dahi bambaşka bir perdeden bakmak suretiyle eşyanın içine nakşedilen sıra dışı hikmet incilerini çıkartıp teşhire koyabiliyor.

Hiç şüphesiz onun bu ince bakışında etkili olan ilk faktör onun tevhid anlayışıdır. Her şeyi kuşatan, içinde barındıran, “tek” olarak gören ve Hak'tan bilen bir tevhid anlayışı neticesinde zerreden küreye kadar her şey değerli olmakta ve böylece âlemde değersiz ve basit hiçbir şey kalmamaktadır. Yani İbnü'l-Arabî, hayata anlam ve değer yüklerken “tevhid” mişkatından süzülen ışığın etkisiyle zuhur eden varlıklara, ilahi yönlerine uygun mertebeden bakmıştır.

Onun ince bakışında etkili olan bir diğer faktör ise suret, renk, hacim, zaman ve mekan gibi eşya ile arasındaki bütün perdelerin keşfi yani açılması

ile dolaysız bir şekilde doğrudan hakikate nazar etmesidir. Bir başka ifadeyle onun irfânî tasavvuf geleneği içerisinde büyük önem taşımasının temelinde, marifete ulaşma noktasında keşif ve ilhama dayalı bir yol benimsemesi yatmaktadır.

İşte bu noktada tanıtımını yaptığımız eser, hakikatte sahip olduğu değeri günümüzde göremeyen daha doğrusu kesif perdelerin ardından bakmaya çalıştığımız için ardındaki hakikatleri görmeye güç yetiremediğimiz iki önemli konuyu İbnü'l-Arabî nefesiyle bize açmaktadır.

Osman Nuri Küçük tarafından kaleme alınan bu eser, küçük hacminin aksine yüksek derecede dikkat isteyen ifadeler içermektedir. İki ana bölümden oluşan eserin birinci bölümünde “Rüyalardaki İrfan” başlığı altında İbnü'l-Arabî'nin rüyalara dair görüşlerine yer verilirken ikinci bölümünde ise “Sayılardaki İrfan” başlığı altında sayı ve varlık arasındaki bağlantı ele alınmıştır.

Yazar birbirinden uzak ve alakasız gibi görünen bu iki konunun bir arada incelenmesini, İbnü'l-Arabî'nin farklı gibi görünen mevzuları vahdet cihetiyle ele almasına bağlar. Zira âlemdeki bütün eşya “Bir” olanın farklı mertebelerdeki tecelli ve taayyününden ibaret olduğu için birbiriyle irtibatlıdır.

Yazar birinci bölümün giriş kısmında rüyanın evrensel ve tarihi değerinden bahsetmektedir. Rüya yorumlamanın eski Mısır, Yunan ve Asurlularda kahin ve büyücülerin görevleri arasında olduğu, rüya tabiri konusunda ilk yazılı belgenin M.Ö. 5000'li yıllarda Asurlularda görüldüğü, Erich Fromm'un rüyaların sembolik dili olduğu düşüncesi, tasavvufî gelenekte rüyanın vahdet-i vücud mertebelerinden olan “Misâl” âleminde görüldüğü, Hz. Yakup ve Hz. Yusuf'un rüya yorumlamadaki konumu, rüyayla ilgili birtakım hadisler ve seyr u sülûkta rüyanın yönlendirici etkisinin olduğu bu bağlamda anlatılan hususlardandır.

Bu giriş kısmının ardından yazar, rüyanın idrak boyutunu ele alır. İnsanın ruhu ile gördüğü ve akli ile idrak ettiği bir olay olan rüyanın, İbnü'l-Arabî'nin de kabul ettiği üzere salih/sadık rüya, nefsânî rüya ve şeytânî rüya olmak üzere üç şekilde gruplandırıldığını belirterek bunların mahiyetini açıklar. Yine İbnü'l-Arabî'ye göre insanın unsurlardan oluşan cismânî varlığı sebebiyle rüya gördüğünü, meleklerin ise cismânî varlıkları olmadığı için rüya görmediklerini belirtir. Devamında ise “*er-Ruh*” diye isimlendirilen ve en yakın semanın altında bulunan, rüya ile görevli bir meleğin varlığından bahsederek insanın sadece uyuduğunda bu melekle irtibata geçebileceğini aktarır. Ancak *fenâ* ve *gaybet* halindeki bazı ârifler, uyku dışında da bu melekle irtibata geçebilirler. Yine his ve idrak yollarını seyr u sülûk ile tezkiye eden kimseler, diğer insanların uykudayken eriştiği idrake uyanırken de erişebilirler.

Yazar, rüyanın idrak şeklinin mahiyetini ortaya koyduktan sonra rüya ve tabir konusunu ele alarak İbnü'l-Arabî düşüncesinde, rüyaların tabir edilmesinin onların gerçekleşmesi noktasında etki edebileceğini belirtir. Öyle ki “Rüyayı akıllı dostu anlatın!” hadisi gereğince rüyalar rastgele kimselere anlatılmamalıdır. Zira İbnü'l-Arabî'nin yorumuna göre Hz. Yusuf hapsedildiğinde

yanına gelerek görmedikleri, hayali olan şeyi rüya olarak anlatan iki kişinin, bu yalancı rüyaları Hz. Yusuf tarafından yorumladığında onlar dahi gerçekleşmiştir.

Daha sonra eserde sadık rüya ile nübüvvet arasındaki irtibat İbnü'l-Arabî'nin görüşleri çerçevesinde ele alınır. Bu görüşler yirmi üç yıllık vahiy döneminin, kırk altıda birine denk gelen ilk altı aylık dönemde, vahyin rüyayı sadıka olarak gelmesi ve nübüvvetten bir parça olan "mübeşşirât" konumundaki sadık rüyaların kıyamete kadar devam edeceği düşünceleri çerçevesinde işlenmektedir. Yine burada belirtilen bir diğer önemli husus da şudur ki; basiret üzere olan ârif, sadık rüya yoluyla vahiy hazretini idrak eder ve bizzat Hz. Peygamber'in (sav) lisanından dökülen vahiyle insanları Hakk'a davet eder. İbnü'l-Arabî, bu durumu hadis-i şeriflerin de yine bizzat Hz. Peygamber'den (sav) alınma durumuna şâmil kılar.

Eserin birinci bölümü, rüyaların varlık mertebeleriyle olan irtibatı üzerine yapılan yorumlarla tamamlanır. Öyle ki kevn-i câmi' olan insan, kendi varlığında cüzî olarak diğer âlemleri de barındırır. Bu nedenle rüyaların görül- düğü âlem olan misal âlemi de konu içerisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Çok ince ve ufuk açıcı tespitlerin yer aldığı eserin ikinci bölümünde yazar, İbnü'l-Arabî gözüyle sayıların irfânî değerini işlemiştir. İlk olarak konuya giriş mesabesinde sayı düşüncesinin tarihsel boyutunu ele alır. Özellikle Pythagoras'ın (ö. M.Ö. 495) sayı ilminin ilahi doğası üzerinde durması, kâinattaki varlıkları temelde "Bir" in açılımı olarak kabul ederek kesretten vahdete süzmesi, Plotinus'un (ö. 270) sayıların işaret ettiği nesnelere daha önce var olduğunu savunması, İhvânü's-Safâ'nın sayı ilmini her şeyin temelini oluşturan vahdet ilkesini anlamanın en doğru yolu olarak görmesi ve Allah'ın âlemlerle olan ilişkisini 1'in sayılarla olan ilişkisine benzetmesi bu bölümde geçen önemli bilgilerin başında gelmektedir.

Yazarın belirttiğine göre İbnü'l-Arabî, sayılara, varoluşun ilahî mertebesinde bilkuve halde mevcut olan ilahî bir sır gözüyle bakar. Öyle ki "İlahi hazret" te kuvve halindeki sayı, âlemde fiilî olarak zuhur eder. Devamında ise ilahi hazretteki kuvveyi de kendisiyle birlikte bu âleme taşıdığı için âlemdeki zuhurunda hem bilkuve hem de bilfiil mevcut hale gelmiş olur. Bu nedenle İbnü'l-Arabî, ilahî hazret ile âlem arasındaki bağlantıyı sağlaması sebebiyle sayıları bir berzah olarak kabul eder.

Daha sonra eserde İbnü'l-Arabî'nin sayı ilmine olan ilgisi ele alınır. Bu bağlamda İbnü'l-Arabî'nin sahip olduğu sayı bilgisinin kaynağı olarak, asıl konumundaki keşf ve müşahedeye dayalı irfânî bilgisi ve buna ek olarak sayı ilmi olan matematik ve aritmetik bilgisi gösterilir. Yine İbnü'l-Arabî'nin, Fütûhâtü'l-Mekkiyye'de harflerin bir ümmet olduğunu belirtmesi, onların sayısal değerleri hakkında geniş bilgi vermesi, ömrünün sonlarına doğru sayıları

konu edinen bir kitap yazmak istemesi, fakat ömrünün bunun için yeterli olmaması, kişilerin amelleri nispetince sayıların sırrına ve ruhuna vakıf olabileceğini savunması burada belirtilen görüşler arasındadır.

Bu bilgilerin ardından yazar, sayı (aded) ve sayılan (madud) arasındaki ilişkiyle bağlantı kurarak vücûd-adem konusunu açar. Öyle ki sayılanın varlığı, sayının varlığını da gerektirir. Yine eserde belirtildiğine göre İbnü'l-Arabî, 1'i sayı olarak görmez. Ona göre "1" (vahid), diğer sayıları zâtında toplayan, onları icât eden bir kaynaktır. İbnü'l-Arabî, 1'i (vahid), "Allah" ism-i câmisi için bir mazhar olarak görür ve bu nedenle de Hak ile mahlûkat arasındaki cem ve tefrik durumunu, 1 (vahid) ile sayı arasındaki duruma benzetir. Zira $1+1=2$, $1+1+1=3$ örneğinde olduğu gibi bütün sayıların menşei ve mucidi 1'dir. Bu nedenle bütün sayılar hem 1'dir, hem de değildir. Bütün sayılar aslında 1'in farklı mertebelerdeki zuhurudur. Yazar bu durumu şu örnekle daha anlaşılır hale getirmektedir:

$$\begin{array}{cccccccc}
 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & \dots \\
 \downarrow & & \downarrow & & & & \downarrow & & \\
 \textcircled{3} & & \textcircled{5} & & & & \textcircled{8} & &
 \end{array}$$

Yine eserin bu bölümünde yazar, İbnü'l-Arabî'nin ontolojik varlık anlayışında vahid(1)-aded-madud üçlüsünün, Allah-İlahî Esmâ-mahlûkat'a karşılık geldiğini belirtmektedir. Nasıl ki madudun varlığı adedin, adedin varlığı da vahidin var olmasını mecbur kılıyorsa mahlûkat, ilahî sıfat ve isimlerle, onlar da Allah'ın vücudu ile var olmaktadır.

Daha sonra yazar, İbnü'l-Arabî'nin sayılar ve varlık mertebeleri arasında kurmuş olduğu irtibata değinir. Buna göre zıtlık ve çokluğu ifade eden 2 sayısı, içinde yaşadığımız şehadet, mülk ve kahır âlemine işaret etmektedir. Doğum-ölüm, eril-dişil, sıcak-soğuk, artı-eksi, oluş-bozulmuş, varlık-yokluk gibi bu âlemde gerçekleşen zıtlıklar ve ikilikler buna örnektir. Yine mahreci "2" dudak olan ve sayısal değeri 2 olan "be" harfinin de bu âlemdeki ikiliğe işaret ettiği düşüncesine de burada yer verilmektedir.

Eserin son kısmında, varoluşun sayısı olarak nitelenen "3" üzerinde yapılan yorumlara yer verilmektedir. Bu noktada İbnü'l-Arabî, "Biz bir şeyin olmasını dilediğimiz vakit ona 'ol' deriz, o da oluverir." ayetinden mülhem olarak tekvinin yani Allah'ın yaratmasının Zât, Zât'ın iradesi ve kün (ol) emri şeklinde üçlü bir mahiyete sahip olduğunu söyler. Bu nedenle de Yüce Allah'ın yaratmasında üçlü bir birlik (ferdiyyet-i selasiyye) söz konusu olmaktadır. Ancak burada Zât'ın iradesinin ve kelâmının (ol emri), Zât'tan ayrı bir varlığı olmadığı için hala teklik (ferdiyyet) söz konusudur. Yani İbnü'l-Arabî, "3" sayısını ilahî hazretteki yaratma eyleminin sayısı olarak görür ve 1'i (vahid) diğer sayılar gibi bir sayı olarak görmediği için diğer tek sayıların, tek sayıların ilki olan 3'ten icat edildiğini söyler.

Eserde son olarak tekvinin bu üçlü yapısının insan neslinin oluşumuna erkek-kadın-çocuk olarak yansıdığı ve bunun Hak-İnsan-Nûr-i Muhammedî

durumuna da işaret ettiği belirtilmiş ve vahdetten, kesretin zuhurunun, ilahî hazretteki tekvin eyleminin sayısı olan 3'te başladığı ifade edilmiştir.

Netice itibariyle basit ve sıradan gibi görünen olay ve olgulara, perde arkasından bakmak suretiyle büyük manaya nüfuz edebilen bir ârif olan İbnü'l-Arabî'nin rüya ve sayılarla ilgili olan düşünce külliyesi, tanıtımını yaptığımız eserde toplu olarak ele alınmıştır. Bu külliye'nin sistemli bir şekilde analizinin yapıldığı bu zarif eser, kadim geleneğe yapılan kâşif bir bakışla rüya ve sayılar konusunu işlemiş ve alana önemli bir katkı sağlamıştır.